

SINOPSIS DE LES CLASSES

Curs 2018-2019

1er Trimestre

PERE ALZINA I BILBENYEL VOLTOR I ELS OCELLS DEL MATARRANYA

1

El Matarranya és una comarca amb un mosaic d'hàbitats terrestres i cursos d'aigües prístines que li confereixen una riquesa biològica elevada. Presentarem els principals ocells que viuen a la comarca, desglossats per hàbitats: ocells de poble, de bosc, de riu, de camps i, finalment, els ocells dels esqueis i roquissers de la comarca. Aquí farem especial èmfasi en el voltor (*Gyps fulvus*) espècie que domina el cel de la comarca: alimentació, reproducció, migracions juvenils....

JORDI MIR I PARACHEVIGÈNCIA DE L'OBRA I LA FIGURA DE POMPEU FABRA

2

Visió global del procés d'ordenació de la llengua per Pompeu Fabra, amb una atenció especial als aspectes més importants com van ser la proclamació de les *Normes ortogràfiques*, el 1913, l'edició de la *Gramàtica Catalana*, el 1918, i l'aparició del *Diccionari general de la llengua catalana*, el 1932. Tot això, emmarcat en l'actitud cívica que va mantenir tota la vida, posada a prova especialment en l'etapa de l'exili.

ANTONI DALMASES PARDOPRUDENCI I AURORA BERTRANA, DUES FIGURES PER DESCOBRIR

3

L'any passat, la Institució de les Lletres Catalanes commemorava l'anomenat "Any Bertrana", per homenatjar Prudenci i Aurora Bertrana, amb motiu dels 150 anys del naixement d'ell i els 125 d'ella. Ell, el pare, periodista, escriptor i pintor. Ella, la filla, reportera, música, escriptora i polifacètica dona avançada al seu temps. Dues figures de les moltes que el país té guardades i potser una mica ocultes, que poden ajudar a entendre qui som com a poble i de quina manera, al llarg del segle passat, es va anar construint, amb la cultura, la societat de què som hereus.

Farem una ullada ràpida a aquests dos artistes prolífics i sorprenents, per conèixer-los

una mica, tot remarcant alguns moments de les seves biografies i uns quants fragments de la seva obra literària, que encara avui, com sempre passa amb els bons autors, es manté vigent.

ESTEVE CANYAMERES I RAMONEDA

ELS MASOS DEL TERME DE SABADELL, NOTES HISTÒRIQUES

4

- 1.- Les Viles
- 2.- La disgregació de les Viles, els masos
- 3.- El terme de Sabadell
- 4.- Els masos de la Parròquia de Sant Feliu de Sabadell
- 5.- L'agregació de Jonqueres i Sant Julià d'Altura
- 6.- Masos medievals i masos moderns
- 7.- Períodes de crisi i prosperitat
- 8.- La crisi del segle XVII
- 9.- Propietaris forasters i masoveries
- 10.- El final del model

MIREIA FREIXA SERRA

JOSEP PUIG I CADAVALCH, ARQUITECTE DE CATALUNYA

5

Puig i Cadafalch és una de les figures claus per entendre la història de la arquitectura a Catalunya en els anys del Modernisme i el Noucentisme, però no es pot entendre al marge de la seva complexa personalitat com a polític, emprenedor, urbanista, promotor de infraestructures públiques, arqueòleg, historiador de l'art i dinamitzador cultural.

ÀNGEL GALOBART LORENTE

ELS DINOSAURES DELS PIRINEUS, ELS DARRERS D'EUROPA

6

Entre tots els éssers desapareguts al llarg de la història de la Terra, els dinosaures sembla que són els que més atenció desperten entre el públic. Generalment associem els dinosaures a animals pesants i de moviments lents, gegants no gaire desperts que vivien entre exuberant vegetació, però al llarg del seu pas per la Terra, de més de 150 milions d'anys, varen desenvolupar multitud de formes i, actualment, es considera que algun d'ells fins i tot era de sang calenta.

Tot i que no és gaire conegut, a Catalunya tenim la sort de conservar un bon grapat de dinosaures. Els trobem en el que actualment són les serralades del Pre-Pirineu i, a més a més, varen ser els darrers que varen viure a la Terra just abans de la seva extinció. En aquesta xerrada us apropem a un territori molt proper geogràficament però que tant pels seus paisatges com per la fauna i la flora que hi trobarem ens semblarà un viatge a un altre món. Un viatge a la Catalunya de fa més de 66 milions d'anys.

MARIONA MILLÀ SALINAS

FRIDA KAHLO: ART, COMBAT I SUPERACIÓ

7

L'interès d'aquesta conferència, és acostar al públic general una Frida Kahlo completa, rica i original.

Treno el seu recorregut vital, amb la seva relació amb la societat, les seves coneixences i compromís. També descriu l'evolució i progressió artística de la pintora, que considero absolutament lligada i per tant, indestruïble.

Explicaré detingudament les tècniques que va emprar i els gèneres que va conrear.

Tot, a fi i efecte d'il·lustrar una de les figures artístiques més admirades del món.

JOAN TRES ARNAL

VICENT ANDRÉS ESTELLÉS, POETA

8

Vicent Andrés Estellés, el poeta més gran que ha donat el País Valencià des del segle XV, després d'Ausiàs March. Estellés va assumir la responsabilitat de tenir la veu del seu poble, de ser representant del poble mitjançant la seva paraula, durant una època en què la dictadura franquista va imposar el silenci a tot el país. Si la mort va ser una de les seves obsessions, l'amor va ser una constant en la seva obra.

PERE ANDREU JARIOD I VENTURA

L'HUMOR A LA MÚSICA CLÀSSICA

9

Sembla que el títol d'aquesta conferència contingui conceptes en principi antagònics com són l'humor i música clàssica. La música clàssica que, per qui no la coneix, porta associats tot sovint adjectius com "seriosa" o "avorrida". Però, com en totes les coses de la vida, hi ha de tot: música clàssica transcendent, que ens pot fer emocionar o plorar; i també música clàssica divertida, que ens pot dibuixar més d'un somriure i, de vegades, fins i tot alguna riallada. Per què això passi necessitem de la complicitat de dos elements principals en aquesta història, el compositor (l'autor de la música) i l'interpret (qui toca o canta).

Avui, en descobrirem alguns exemples, que esperem que els facin passar una estona amena i divertida.

JOSEP AMAT GIRBAU

ESTAT ACTUAL I REPTES DE LA INTEL·LIGÈNCIA ARTIFICIAL

10

La informàtica neix a mitjans del segle passat, el que va propiciar el desenvolupament de la intel·ligència artificial com una ciència i una tecnologia per poder fer màquines amb creixents capacitats intel·ligents. La fita perseguida és que les màquines assoleixin certs nivells d'intel·ligència, similars a les que hi aporta una persona que en té el seu control.

Per aconseguir un comportament intel·ligent es requereix poder integrar capacitats de percepció, raonament i aprenentatge, que són els elements bàsics propis del comportament intel·ligent. En aquesta conferència després d'analitzar aquests principis bàsics, es farà una breu exposició dels seus antecedents i principals fites aconseguides, les seves actuals aplicacions, el seu impacte i els reptes de cara al futur.

GERARD HORTA CALLEJA

L'ESPIRITISME CATALÀ I LES PARADOXES DE LA MODERNITAT

11

Des de la fi dels anys seixanta del segle XIX fins a la fi de la Guerra Civil, l'espiritisme català va esdevenir un dels moviments espiritistes més potents de tot Europa. El seu arrelament entre les classes populars en innumerables ciutats i pobles va afavorir el desenvolupament associatiu en àmbits molt diversos, des del feminisme i l'antimilitarisme fins a la reivindicació de l'educació mixta, laica i gratuïta. Alhora, alguns sectors van estar vinculats amb l'anarquisme obrerista. A partir d'una pràctica d'entrada irracional com la mediumnitat, es va articular un moviment clarament modernitzador i racionalitzador des de principis col·lectivistes. Tractarem aquest context històric passant per congressos com el del 1888 (el primer congrés espiritista internacional) i el del 1934, tots dos a Barcelona, i dels seus múltiples ressos socials.

JORDI VARELA PEDRAGOSA

L'ATENCIÓ SANITARIA CENTRADA EN LES PERSONES: EL REPTE

12

L'atenció centrada en les persones és la provisió de serveis sanitaris que és respectuosa amb les preferències, les necessitats i els valors de les persones, i a més garanteix que aquesta política es mantindrà al llarg de tot el procés clínic. Per aquest motiu els metges haurien d'estar més predisposats a escoltar de debò perquè, de fet, els pacients ja els hi estan donant les pistes de quin és el seu diagnòstic. Metges i infermeres han d'aprendre a conjugar més bé els verbs escoltar, comprendre i compartir.

Sobre aquests aspectes i sobre com es pot millorar l'experiència dels pacients quan necessiten atencions sanitàries tractarà la conferència.

FELIP MASÓ FERRER

DARRERES DESCOBERTES A LA TOMBA DE TUTANKHAMON. QUEDAREN PER DESCOBRIR?

13

No hi ha cap descobriment arqueològic que hagi suscitat tanta emoció, admiració i hagi donat tant de sí com el de la Tomba de Tutankhamon. Quan al 1922 es va descobrir el primer esglaó que conduiria cap a la tomba del jove faraó, ningú podria haver imaginat que gairebé 100 anys després encara es parlaria no tant sols d'aquest descobriment i dels fabulosos objectes que s'hi van trobar, sinó que es digués que potser no es va descobrir tot el que amagava... En efecte, en els darrers anys s'ha postulat la hipòtesi que potser darrera d'alguna de les parets de la tomba encara hi ha algunes cambres per descobrir. La polèmica és ben viva, entre els que creuen que realment poden haver-hi altres cambres on podria estar enterrada ni més ni menys que Nefertiti, i els qui diuen que no, que els sondejos realitzats descarten aquesta possibilitat. Al llarg de la xerrada intentarem contrastar aquestes teories i explicar quines han estat les proves i els mitjans per decantar-se a favor o en contra de cada hipòtesi.

DAVID JOU MIRABENT

STEPHEN HAWKING: ENTRE ELS FORATS NEGRES I LA COSMOLOGIA QUÀNTICA

14

La contribució essencial de Stephen Hawking ha consistit a iniciar la cosmologia quàntica, inspirat pels seus resultats sobre la física quàntica dels forats negres. En ambdós casos, el seu mèrit científic consisteix a haver iniciat una manera fructífera (tot i que no pas definitiva ni completa) de relacionar relativitat general, que descriu el comportament del cosmos en expansió, i física quàntica, que descriu el comportament dels sistemes atòmics i subatòmics. Per al públic en general, els aspectes que poden cridar més l'atenció es refereixen a com la física quàntica modifica les idees del Big Bang clàssic sobre les etapes inicials de l'univers, i en les reflexions sobre Déu a què aquestes idees han donat lloc, segons Hawking.

Cançons de Guerra i Exili és una xerrada amb interludis musicals que proposa un recorregut cronològic per la guerra civil i l'exili republicà a través de les cançons que s'entonaren durant la contesa fratricida. "Si me quieres escribir", "A las barricadas", "Jarama Valley" o "Corrandes d'exili" són algunes de les peces d'aquesta proposta, el fil conductor de la qual està teixit amb fragments literaris d'autors com Max Aub o Albert Camus, i d'explicacions que situen a l'oient en el context i en el moment històric en què s'emmarca cada tema, que podrà ser escoltat en directe. Vuitanta anys després de que fossin cantades als fronts de batalla, a les ciutats assetjades, o als camps de concentració francesos, *Cançons de guerra i exili* recupera aquestes peces amb la intenció de preservar la seva memòria i de retre un modest homenatge a totes aquelles dones i homes, d'aquí i de fora, que lluitaren per la democràcia, per la República, per la llibertat i contra el feixisme.

Fa seu anys la Fundació Bosch i Cardellach va invitar-me a fer una ponència per parlar del sincrotró Alba, que en aquell moment s'estava construint al Vallès, hores d'ara el sincrotró Alba ja porta sis anys en funcionament i per tant en aquests anys, hem passat de les perspectives que tenia aquell projecte per la nostra comarca, a una tangible realitat.

Malgrat aquests anys de funcionament, aquesta poderosa eina científica, és encara molt desconeguda i amb aquesta exposició es vol fer ressò de les seves aplicacions, especialment en el camp de la biomedicina.

Es descriurà què és un sincrotró i com funciona, i a continuació es mostraran diferents experiments en el camp de la medicina com per exemple; anàlisi dels efectes cel·lulars dels tractaments del virus de la Hepatitis C, estudis moleculars relacionats amb l'aparició de l'Alzheimer, o noves formes de diagnòstic per imatge de carcinomes cutanis. Aquests experiments són una petita mostra dels treballs que fan els 1600 investigadors que passen cada any pel sincrotró Alba.

Per finalitzar l'exposició s'explicarà, qui pot utilitzar Alba, i que s'ha de fer per poder-hi accedir.

JAUME AULET AMELA
MARIA AURÈLIA CAPMANY, DONA DE LLETRES

17

La conferència vol fer una aproximació a les múltiples facetes de la vida i l'obra de Maria Aurèlia Capmany, de qui enguany commemorarem el centenari del naixement. Farem un breu repàs d'aquestes facetes, tant pel que fa a la vida (l'herència familiar o el seu compromís cívic i polític), com a la seva obra literària (la novel·la, el teatre i l'assaig) i a la seva tasca com a pionera del feminisme a Catalunya. I és que Maria Aurèlia Capmany va ser, per damunt de tot, una autèntica dona de lletres.

ENRIC CONTRERAS BARBETA
LA IMMUNITAT

18

La immunitat és el conjunt de mecanismes de defensa que protegeixen un organisme contra les malalties.

A mesura que avancem en l'escala de l'evolució, el sistema immunitari es torna més complex i efectiu.

El nostre sistema immunitari està format per dos grans grups de mecanismes defensius, els inespecífics, com poden ser les barreres físiques o les substàncies químiques protectores i els específics, de molta més complexitat, que es basen en la identificació de substàncies estranyes al nostre organisme (antígens) i en la posada en marxa de mecanismes per aconseguir la seva destrucció.

La sang, especialment alguns tipus de glòbuls blancs, juguen un paper clau en la immunitat.

ANTONI VIRGILI COLET
LES CONQUESTES COMTALS: LA CONFIGURACIÓ DEL TERRITORI DE CATALUNYA (SEGLES X-XII)

19

Parlarem, a títol introductori, de la formació del que en podríem dir la Catalunya Carolíngia (o Catalunya Vella), a partir de la conquesta franca (segles VIII-X) i de com es va organitzar el poder: els comtats i els comtes. També de com es van desenvolupar dos processos simultanis: la independència política i religiosa dels comtes respecte de la monarquia franca, i, alhora, de la feudalització del poder i de la societat.

A continuació s'exposaran les dinàmiques d'expansió territorial i conquestes més enllà del Llobregat. Es distingiran els processos d'ocupació de la marca i la constitució d'una xarxa de castells que articulaven el poder (segles X-XII), del que fou pròpiament la conquesta de les valls de l'Ebre i Segre (segle XII). Aprofundirem, en aquest darrer cas, com fou la conquesta, des de la preparació de les operacions militars, fins als processos de colonització (migracions i canvis a les ciutats i a l'espai agrari).

A finales de los años 80 los investigadores establecieron una clara relación entre las mutaciones en el ADN y el càncer y comenzaron a estudiar uno por uno los genes relacionados con esta enfermedad. Posteriormente, con una visión más amplia, se plantearon la posibilidad de secuenciar el genoma completo de un individuo, es decir, conocer todo el texto lineal formado por la secuencia de las cuatro bases químicas del ADN que contiene las instrucciones para construir y mantener un ser humano. Así nació en los años 90 el Proyecto Genoma Humano, que ha sido la mayor investigación biomédica de la historia que afectaría crucialmente a la biología, la salud y la sociedad. Este primer genoma costó más de 3 mil millones de dólares, sin embargo, al avanzar las tecnologías de la secuenciación los costes se redujeron drásticamente de manera que en la actualidad nos hallamos a las puertas de la medicina personalizada, es decir, escoger un tratamiento en función de la información genómica del individuo. Estos avances permitirán en un futuro prevenir, diagnosticar y escoger entre diferentes tipos de terapias adecuadas para cada paciente dados su historial genético y ambiental, que en conjunto podrán brindar una mayor esperanza de vida.